

ΣΑΒΒΑΤΟ 22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2022

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ: ΜΙΑΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ**

ΘΕΜΑ Α.1 : 1α, 2η, 3ι, 4ε, 5γ, 6μ, 7β, 8ζ, 9κ, 10λ

ΘΕΜΑ Α2 :

Α. Φεντερασιόν : Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, μιας πόλης με σημαντικό –για τα μέτρα της περιοχής– βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα.

Β. ιδιόμορφος δανεισμός: Όταν, με την επέμβαση των Συμμάχων, ενοποιήθηκε το 1917 η χώρα υπό τον Βενιζέλο, στάθηκε αδύνατο να αναλάβει, χωρίς εξωτερική αρωγή, το κόστος της συμμετοχής στον πόλεμο. Οι Σύμμαχοι προχώρησαν τότε σ' έναν ιδιόμορφο δανεισμό της χώρας, που θα είχε οδυνηρές συνέπειες στο μέλλον. Η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία και οι ΗΠΑ ενέκριναν κατ' αρχήν μεγάλα δάνεια προς την Ελλάδα: 12.000.000 λίρες Αγγλίας, 300.000.000 γαλλικά φράγκα και 50.000.000 δολάρια ΗΠΑ. Ο δανεισμός ήταν όμως θεωρητικός. Το ποσά αυτά δεν εκταμιεύτηκαν ούτε δόθηκαν στην Ελλάδα. Θεωρήθηκαν κάλυμμα για την έκδοση πρόσθετου χαρτονομίσματος, με το οποίο η κυβέρνηση Βενιζέλου θα χρηματοδοτούσε την πολεμική της προσπάθεια. Ένα είδος αποθέματος, δηλαδή, σε χρυσό και σε συνάλλαγμα, που δεν βρισκόταν όμως υπό τον έλεγχο της χώρας. Η Ελλάδα, πάντως, χρηματοδότησε με τον τρόπο αυτό την πολεμική συμμετοχή της στο μακεδονικό μέτωπο, την εκστρατεία στην Ουκρανία και την Κριμαία, και την πρώτη φάση της στρατιωτικής εμπλοκής στη Μικρά Ασία. Οι συνέπειες αυτής της ιδιόμορφης νομισματικής ισορροπίας δεν άργησαν να φανούν.

Γ. ΠΑΟΥΕΡ : Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Την ίδια περίπου εποχή [1925] η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

ΘΕΜΑ Β1

Η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος διανομής των εθνικών γαιών έγινε με νομοθετικές ρυθμίσεις κατά την περίοδο 1870-1871. Στόχος των νομοθετημάτων ήταν να εξασφαλιστούν κατά προτεραιότητα οι ακτήμονες χωρικοί, με την παροχή γης, απαραίτητης για την επιβίωσή τους. Ταυτόχρονα, το κράτος προσπαθούσε να εξασφαλίσει, μέσα από τη διαδικασία της εκποίησης, τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα, που θα έδιναν μια ανάσα στο διαρκές δημοσιονομικό αδιέξοδο. Οι στόχοι ήταν αντιφατικοί και στην πραγματικότητα μόνο ο πρώτος επιτεύχθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό. Σύμφωνα με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι δικαιούχοι αγρότες μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν, με ανώτατο όριο τα 80 στρέμματα για ξηρικά εδάφη και τα 40 στρέμματα για αρδευόμενα. Από το 1870 ως το 1911 διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα με 370.000 παραχωρητήρια, πράγμα που δείχνει ότι οι φιλοδοξίες ή οι δυνατότητες των αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης έκτασης ήταν περιορισμένες αλλά και ο πολυτεμαχισμός της γης ήδη μεγάλος. Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις περιοχές που χαρακτηρίζονταν ως φυτείες, ελαιόδενδρα και αμπέλια, ο μέσος όρος έκτασης των ιδιοκτησιών ήταν σαφώς μικρότερος εκείνων που προορίζονταν για καλλιέργεια δημητριακών.

Επρόκειτο όμως για σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τα 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών που είχαν διανεμηθεί τα προηγούμενα χρόνια, από το 1833 μέχρι το 1870. Ωστόσο, μόνο το 50% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών πληρώθηκε τελικά στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας.

ΘΕΜΑ Β2

Οι πιο σημαντικές επιπτώσεις, όμως, αυτών των εξελίξεων – μετά την οικονομική κρίση που ξέσπασε στη Νέα Υόρκη- βρισκόνταν στο πολιτικό πεδίο. Τα ισχυρά συγκεντρωτικά κράτη που αναδείχθηκαν μέσα απ' αυτές τις διαδικασίες, προκαλούσαν την ανάδειξη και την κυριαρχία ολοκληρωτικών κινήσεων και καθεστώτων σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Καθώς προχωρούσε η δεκαετία της κρίσης, η δεκαετία του 1930, ολοένα και περισσότερα κράτη αποκτούσαν δικτατορικά ή φασιστικά καθεστώτα. Η Ελλάδα δεν ξέφυγε από το γενικό κανόνα. Στις 4 Αυγούστου του 1936 ο Ιωάννης Μεταξάς, με την ανοχή του παλατιού, προχώρησε στην κατάλυση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και στην επιβολή δικτατορίας.

ΘΕΜΑ Γ1

Η νεοσύστατη Ελλάδα ακολουθώντας το πρότυπο των χωρών της Δύσης κατέβαλε άοκνες προσπάθειες για τη δημιουργία βιομηχανικών μονάδων αλλά και γενικότερα για την ανάπτυξη της βιομηχανίας. Όμως πολλοί ανασχετικοί παράγοντες αποτέλεσαν τροχοπέδη στην προσπάθεια αυτή των ελληνικών κυβερνήσεων.

α] Η εμφάνιση κλωστηρίων. Το παράθεμα από το βιβλίο του Γ. Κορδάτου, «Ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος» [δευτερογενής πηγή] περιγράφει αυτές τις πρώτες δειλές προσπάθειες των ελληνικών κυβερνήσεων να αναπτύξουν βιομηχανία. Ειδικότερα ο Κορδάτος τονίζει ότι οι πρώτες βιομηχανικές επιχειρήσεις στην ανεξάρτητη Ελλάδα ήταν αλευρόμυλοι, βυρσοδεψεία, νηματοκλωστήρια, ναυπηγεία, σιδηρουργεία, σαπωνοποιεία, χρωματοποιεία, τυπογραφεία, επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται ως

ελαφριά βιομηχανία, αφού δεν μπορούσε καν να γίνει λόγος για βαριά βιομηχανία. Οι μονάδες αυτές... των ήδη υπαρχουσών μονάδων. Την ίδια περίοδο σύμφωνα με το παράθεμα από το άρθρο του Χαλκιαδάκη στο περιοδικό Ιστορικά [δευτερογενής πηγή] αρχίζει μια αναιμική έστω ανάπτυξη της βιομηχανικής δραστηριότητας στη χώρα. Το 1867 ο Α. Μανσόλας, τμηματάρχης στο υπουργείο εσωτερικών, αναφέρει την ύπαρξη 22 ατμοκίνητων εργοστασίων σ' όλη τη χώρα, με το μεγαλύτερο αριθμό αυτών να βρίσκεται στη Σύρο που ήδη αποτελούσε το βιομηχανικό και οικονομικό κέντρο της Ελλάδας [έξι εργοστάσια], ενώ στην Αθήνα και στον Πειραιά αναφέρονται μόλις οχτώ, τρία στην Πάτρα και ένα στη Στυλίδα.

Στη Σύρο η κατεργασία των δερμάτων αποτέλεσε την πρώτη ακμαία βιομηχανία, ενώ εκεί δημιουργήθηκαν και νέα βυρσοδεψεία. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο αναπτύχθηκε σημαντικά και η σιδηρουργική, αφού το 1861 ιδρύθηκε στη Σύρο το εργοστάσιο της Ελληνική Ατμοπλοΐας. Πολύ γρήγορα όμως ... αρχές του 20^{ου} αιώνα.

β] Η αλλαγή των δεδομένων για την ελληνική βιομηχανία ήρθε μετά το 1912-1913... ενσωμάτωση μεγάλων εκτάσεων και πληθυσμών. Τη σαφή αυτή αλλαγή στην εικόνα της ελληνικής βιομηχανίας περιγράφει και ο Δερτιλής στο απόσπασμα από το έργο του «Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση 1880-1909» [δευτερογενής πηγή] παραθέτοντας στοιχεία που αποδεικνύουν αυτήν την αλλαγή κατά τις δεκαετίες 1910 και 1920, όταν η εγκατεστημένη ιπποδύναμη αυξάνεται από τους 5.500 ίππους το 1893 σε 60.000 το 1920 και 230.000 το 1929. Είναι σαφής η αύξηση του αριθμού των εργοστασίων [από τα 208 εργοστάσια του 1893 ή τα 335 του 1909 σε 2.905 μονάδες το 1920]. Άρα ο αριθμός των εργοστασίων και η ολική ιπποδύναμη δείχνουν ότι η ελληνική βιομηχανία αναπτύχθηκε κυρίως μετά το 1920 τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, ενώ αυξήθηκε και η εργατική δύναμη. Έτσι ο αριθμός των 2.905 μονάδων του 1920 αφορά στα εργοστάσια με περισσότερους από 6 εργάτες και στο σύνολο του 1920 υπάρχουν και 492 μονάδες με περισσότερους από 26 εργάτες με 76 άτομα εργατικού δυναμικού κατά μέσον όρο.

Όμως οι χρόνιες αδυναμίες της ελληνικής βιομηχανίας συνέχισαν να εμποδίζουν την ανάδειξή της άλλα ενισχυτικά μέτρα. Έτσι σύμφωνα με τον Δερτιλή οι όποιες μεταβολές αν και δείχνουν μια ποιοτική αλλαγή σε σχέση με το παρελθόν, δείχνουν όμως και πόσο ιδιόμορφη εξακολουθεί να είναι η ελληνική βιομηχανία. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι η αδυναμία της να συγκριθεί με τις βιομηχανίες των ισχυρών δυτικών κρατών, αφού τα ελληνικά εργοστάσια έχουν πολύ μικρό μέγεθος και λειτουργούν με χαμηλής ποιότητας τεχνολογία.

Επομένως γίνεται κατανοητό ότι οι αυξημένες προσδοκίες που καλλιεργήθηκαν από τη στιγμιαία ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας δεν εκπληρώθηκαν σε ουσιαστικό βαθμό. Η απουσία των απαραίτητων για την ανάπτυξη της βιομηχανίας προϋποθέσεων οδηγούσε τις προθέσεις σε αδιέξοδο.

ΘΕΜΑ Δ1

Ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα η αναγκαιότητα δημιουργίας τραπεζικού συστήματος αναδείχτηκε ως η πιο βασική παράμετρος προκειμένου η Ελλάδα να ενταχθεί στη χορεία των αναπτυγμένων κρατών της Ευρώπης. Πράγματι η ίδρυση της εθνικής τράπεζας λειτούργησε ως καταλύτης στη δυναμική της ελληνικής κοινωνίας.

α] Με την ίδρυση του ανεξάρτητου... για τον παραγωγό όρους. Τη δυσμενή θέση των μικροκαλλιεργητών-παραγωγών και την εκμετάλλευσή τους από τους εμπόρους επιβεβαιώνει το παράθεμα από το έργο του Πατρώνη , «Ελληνική Οικονομική Ιστορία, Οικονομία, Κοινωνία και Κράτος στην Ελλάδα (18ος – 20ος αιώνες)» [δευτερογενής πηγή] . Σύμφωνα με τον Πατρώνη μετεπαναστατικά η εκμετάλλευση αυτή απέκτησε μόνιμο χαρακτήρα, αφού οι έμποροι των πόλεων βοηθούμενοι από τοπικούς μικρεμπόρους ή παραγγελιοδόχους αγόραζαν από πριν όλη την παραγωγή του επόμενου χρόνου, εισπράττοντας οσα δάνειζαν μαζί με τους τόκους. Ο υψηλός τόκος κυμαινόταν από 18% έως 24% ή και περισσότερο και ουσιαστικά υποχρέωνε τον μικροπαραγωγό να παραδώσει όλη του τη σοδειά στους ασύδοτους κερδοσκόπους-εμπόρους. Την ίδια στιγμή άλλοι κλάδοι... ειδικών κοινωνικών ομάδων.

β] Σχετικά με την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας το μεγάλο βήμα έγινε το 1841..... Ράλλης κλπ. Ο Ι. Βαλαωρίτης στο έργο του «Ιστορία της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος» (που αποτελεί δευτερογενή πηγή) αναφέρεται στις συνθήκες ίδρυσης της Εθνικής Τράπεζας. Συγκεκριμένα, αμέσως μετά τον ερχομό του Όθωνα, ο Εϋνάρδος έστειλε στον έμπειρο φίλο του και συνεργάτη στην Ελλάδα Γ. Σταύρου 500.000 δραχμές, ως κεφάλαιο, προκειμένου να διαπιστώσει αν ήταν κατάλληλες οι συνθήκες για την ίδρυση τράπεζας και να προχωρήσει στην προετοιμασία μιας τέτοιας προσπάθειας.

Ταυτόχρονα, κατά τον Βαλαωρίτη, ζητήθηκε η αρωγή του κράτους με διάβημα ώστε να συμμετάσχει με 1.000 μετοχές στη λειτουργία του πρώτου πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα. «Η δραστηριότητά της [...] κυκλοφορία τους», γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τον Βαλαωρίτη.

Αυτό το σημαντικό της πλεονέκτημα επικυρώνει και το άρθρο από την εφημερίδα Καθημερινή (που αποτελεί δευτερογενή πηγή) και χαρακτηρίζει ως αποφασιστικής σημασίας πλεονέκτημα της τράπεζας το αποκλειστικό της προνόμιο να εκδίδει χαρτονόμισμα. Τονίζεται λοιπόν ότι επρόκειτο για εκδοτική Τράπεζα, που είχε ως έργο της την κυκλοφορία και εξασφάλιση της σταθερότητας της αξίας του νομίσματος αλλά και να λειτουργεί ως σύμβουλος των κυβερνήσεων για την ισορροπία του νομίσματος. Αυτό όπως επισημαίνεται στο παράθεμα της εξασφάλισε οικονομικά οφέλη και γόητρο εντός και εκτός της χώρας.

Προοδευτικά οι εργασίες της Τράπεζας εξαπλώθηκαν από την Αθήνα στις κύριες επαρχιακές πόλεις (Ερμούπολη 1845, Πάτρα 1846 κ.λπ.), γεγονός που βοήθησε στην αντιμετώπιση των αρνητικών επιρροών που ασκούσε το τοκογλυφικό σύστημα. Η Τράπεζα κέρδισε την εμπιστοσύνη της ελληνικής κοινωνίας, πράγμα που είχε ως συνέπεια τις διαδοχικές διευρύνσεις του μετοχικού της κεφαλαίου.